

JUNIOR SECONDARY CERTIFICATE

SILOZI FIRST LANGUAGE

1110/4

PAPER 4 Literature

2 hours

Marks 60

2018

Additional Material: Answer Book

INSTRUCTIONS AND INFORMATION TO CANDIDATES

- Write your answers in the Answer Book provided.
- Write your Candidate Number and Name in the spaces on the Answer Book.
- Write in dark blue or black pen.
- Do not use correction fluid.

- Answer **three** questions, **one** from Section **1 Poetry**, **one** from Section **2 Drama** and **one** from Section **3 Prose**.

- Pay attention to spelling, punctuation and sentence structure.
- The number of marks is given in brackets [] at the end of each question or part question.

LITAELO NI LITABA ZEÑWI KWABATATUBIWA

- Ñola likalabo mwaBuka yofilwe yakualabela.
- Ñola nombolo yakuba Mutatubiwa ni Libizo lahao mwasibaka sakuñolela sesifilwe Fabuka yakualabela.
- Ñola kasiñoliso sandilu kapa bunsu.
- U sisebelisi siñoliso kapa lingongwe lelitakula.

- Alaba lipuzo **zetalu**, **iliñwi** mwaKalulo **1 Mukanga**, **iliñwi** mwaKalulo **2 Papali**, ni **iliñwi** mwaKalulo **3 Likande**.

- Tokomela peletelo maswayo akubala ni pupo yalitaba.
- Nombolo yalinepo ibeilwe mwasakana [] kwamafelelezo apuzo ni puzo kapa kalulo yapuzo.

This document consists of **9** printed pages.

Republic of Namibia

MINISTRY OF EDUCATION, ARTS AND CULTURE

KALULO 1: MIKANGA

Ukete feela puzo **iliñwi** mwakalulo ye.

Fa Munanga waLyambai: O K Sibetta

1 Bala mukanga otatama kakutwisiso yepahami kasamula ho u alabe lipuzo.

Liñwalala

Kwaa, kwaa, kwaa!
 Kina lin'walala nyunywani ye bumai,
 Ni toilwe ki balimi ba ndongo
 Ni toilwe ki mundui ba litapi
 Kaufela ba li ni sisinyi
 Luli, lisinyi ki ze n'ata,
 Lipeba ki lisinyi,
 Lingeti ki lisinyi,
 Mane ni bona batu kaufela ba ikuzweza

Kwaa, kwaa, kwaa!
 Ni nyandiswa ki nto ilin'wi
 Mubala waka o mupaswa,
 Kiona oo batu ba ni toyezi
 Ba ni shwela muna ka ona
 Eeee, mu ta ya malanda, mu leke liapalo za mubala,
 Ni ten'i ha nina kuisa pilu
 Mu leke liapalo ze benya, ha lina kunitulisa pilu
 Mu ta kena, mantolo, kono wa ka mubala ha mu na
 kuufumana.
 Bunde bwa mubala wa ka ki kuli ha u tintuki.

Kwaa, kwaa, kwaa!
 Na swaba, mi na zwafa,
 Sitoyo sa mutu kuna ki se situna,
 Mutu, wa fosa,
 Talima busholi bwa hao,
 U uzwa mali mwalipokoto za ba ban'wi,
 U uzwa mali mwalipanga,
 U uzwa tutu mwalintolo,
 Eee, u ziba bumaswe bwa ka,
 Kono ni na ni ziba bwa hao

Kwaa, kwaa, kwaa!
 Wena mutu u ni file mabizo a maswe,
 U ni biza lihakabe,
 Le litalusa kuli ni lihata, kono!
 Na ha ni na siango ni mutu,
 Ni lihata cwan'i?
 Na lin'walala ha ni na likande ni mutu,
 Ni lihata cwan'i?

- (a) Talusa manzwi atatama
- (i) lihakabe. [2]
- (ii) tintuki. [2]
- (b) U fe kakutala linzila zepeli zeo libonisa kuli luli kamunu ni yena ki lisholi. [2]
- (c) U fe mukoloko wa zeo zebonisa kuli luli liñwalala ki sisinyi. [3]
- (d) U fe kabukuswani pilaelo yaliñwalala (mwa mibamba ye milalu). [3]
- (e) Talusa butokwa bwa liñwalala kuluna batu kapa kwanaha.
U ñole mwamibamba yemine. [4]
- (f) Kasamulaho akuutwisisa mukanga wo, utaluse bumaswe bwabuhata
mwahalaa batu beupila ni bona? Uñole mwamibamba yemine. [4]

[20]

KAPA

- 2 Bala mukanga otatama kakutwisiso yepahami, kasamulaho u alabe lipuzo zetalatelela.

Mubingu

Swiii, swiii- swiii!
 “Habucee! Habuceeee!”
 Ki mbumbi mwaBulozi
 Masa ni linuka li anyizwe mezi ki lihalimu
 Ku waiwa litindi
 Waya hande, u ta taba mutu
 Kubulela muunamuhulu ya kalimela mwanaa hae.
 Ku putehezi nyangela
 Ki mwasiyongili.
 Ha ku bulelwi ya utwa
 Ha kun a mupolisa
 Ha kun a kapaso kapa lishinja,
 Sicaba si cile mulao wa sizo,
 Bolyaminzi ba waya kamucokwa
 Ba sepile mubingu
 Ha mu ombeke, ha mu ombeke,
 Ya huwa ki mun’a sitindi
 Nyangela ya ombaka.
 Kukena mubingu
 Wa ilin’wi ka ilin’wi
 Wa ze peli ka ze peli
 Ha kuna mwana moola konji imayala,
 Mi ni yena imayala ki kacenu feela,
 Kamuso ha taba ni buanyu bat a mu binguta
 Luli, mubingu u munati
 Mane ni ona muuso wa kacenu u binguta mwalipokoto za
 luna cwalo.

- (a) Nopa manzwi abonisa malikanyisamilumo mwatimana yeo. [1]
- (b) Talusa kuli linzwi le Mubingu litalusaŋi. [2]
- (c) Nopa pulelo mwatimana yebonisa kufa taelo. [2]
- (d) Talusa lipulelo zetatama kamanzwi ahao
- (i) Masa ni linuka li anyizwe mezi ki lihalimu. [2]
- (ii) Bolyaminzi bawaya kamucokwa. [2]
- (e) Utaluse mwamibamba yemilalu kuli mubingu ueziwa kanzila yecwan'i? [3]
- (f) Muso wakacenu ubinguta cwaŋi mwalipokoto zaluna? [4]
- (g) Kasamulaho aku uutwisisa mukanga oo, ufe bumaswe bwamubingu bolemuhile, u ŋole mwamibamba yemine. [4]

[20]

KALULO 2: LIPAPALI

U alabe feela puzo **iliñwi** mwakalulo ye.

Kwa Daimani A N Matjila

- 3** Baana mwakuta bakatezi konji nduna wasilalo, Sikwani Mzacaza wa itumela kotalimana ni kuta cwana, kakuli ha ki han'ata kuezahala kuli a tahe mwakuta. Bolyaminzi ba ban'wi mane ba lobezi kale, ba endami. Yo muñwi u kupa Sikwani kuli akufise taba i fele. Batu bun'ata ba ile kwamahae kakuli lizazi ni lona li ile.
- (a) Pilaelo ya bo Induna Sikwani neili ifi ha ne ba biza muuna yo Mzacaza? [2]
- (b) Bolyaminzi ki batu ba ba cwañwi? [2]
- (c) Talusa kaza muuna yo Ngoshi ka mo na zibahalela mwa hae ya Naleli. [2]
- (d) Mzacaza neli siconi ki bufi bumaswe bwa kuba siconi bo lemuhile, u ñole mwamibamba ye milalu? [3]
- (e) U fe lilwaniso zetalu zeo Mzacaza na laezi mitangana kulishimba habali mwanzila kuya kwa Daimani. [3]
- (f) U kandeke kabukuswani mwamibamba iketalizoho sene sitisa hakanyeho kubo Induna Sikwana kuamana ni zamusipili wa kwa Daimani. [4]
- (g) Talusa liguli zelatelela
- (i) Lukali kilipizi halu libona kamubala. [2]
- (ii) Siboni ntulwantulwa bunde fande mwahali ya baba. [2]

[20]**KAPA**

4 Se li musihali wamanzibwana, kwaopelwa, kwanwiwa, kwaciwa. Batu kaufela ba fufulezwi. Micaha ba Bulozu ni bona ne ba kile ba iponahaza luli. Kamehameha uzwa mo, ukena mwani, umwamulaho wa Kilisitina.

- (a) Kazibo yahao, linzwi le” Sikokiana” litalusañi? [2]
- (b) Ki kabakalañi Kamehameha hanabonahala kufilikana cwalo? [2]
- (c) Ńola maswanataluso amanzwi ao
- (i) Sukulu. [1]
- (ii) Njanja. [1]
- (d) Kandeka zeuziba kuamana ni Kamehameha ni Kilistina. [3]
- (e) U febumaswe bwa kusebelisa lino zekola bo lemuhile, u Ńole mwamibamba yemilalu. [3]
- (f) Lwendo sali mwalibato ni Kilisitina u fe kakutala mo ne kutezi kuli Kilisitina alumele Lwendo. [4]
- (g) Ipeye kuli ki wena Sishingwa yana hanilwe ki musalahae kasamulaho alemuha kuli hasika yonyala kwabasali bakwadaimani. Talusa kamo u taikutwela kakauhano yeo? [4]

[20]

KALULO 3: MAKANDE

U alabe feela puzo iliñwi mwakalulo ye.

Bupilo bwa Mifilifili: R M Mbala

5 Mifilifili fasikolo sa Mission

Mifilifili na pasize hande luli kuya mwasitopa sa bulalu ili yona Std iii. Ne li mwanana yana na ni zibo luli, bumai ki kuli ne li kumutu ya sina pilu. Bashemi ba Mifilifili ba lekisa pulu ya bona kuli mwana bona a fumane mali a kuyo lifa kwasikolo. Ba mu lekela tuapalo ni kubo, bomahe ba muluhela museme wa kuyo lobalanga hali kwaboarding, mazazi a kukwalula kwasikolo ha sa sutelezi Mifilifili ni ba kubona ba kala kuitukisa.

Bashemi ba hae ba mubiza ni kuto mu eleza hahulu kamwaswanela kuyo pilela kwanahatute kwa ya. Ba mu bulelela kuli u ta yo pila mwahala batu bas a zibi nib a mikwa ye fapana. Bashemi ba hae bali a yo ambuka sango se simasila kakuli bun'ata bwa batu ba keni mwalikozi ni manyando baken'isa silikani se si si na mayemo a buntu.

Ba mubulelela ba li “u yo kuteka maticele ba hao kakuli ise i ta yob a bona bashemi ni malena hao.” Mifilifili a bonahala kusikeka zebe luli. Haili bomahe bona bali: Mwanake, koo ko ya ki mwahali a mabasi a shutani. Ba ban'wi ki ba lindwa, kacwalo wena u yo ambuka lindwa.

- (a) Kanti nguli ye italusañi? “kusikeka zebe”. [2]
- (b) (i) Talusa lishitanguti/liloko le: Mubika ni likumba, kulibaka ba mei li oloka. [2]
 (ii) Ba sakana kaba bulani. [2]
- (c) U fe litaelo zetalu zeo neli filwe kuMifilifili pili asika funduka kuya kwasikolo sa Mission. [3]
- (d) U fe lika zetalu zeo neli ekelize kwabuzinzi bwa Mifilifili mwaboarding. [3]
- (e) Ki bufi bumaswe bwa kuipa siango ni mutu wa sikatazi. U n'ole kamibamba yemilalu. [4]
- (f) Makalelo a Mifilifili fasikolo sa Mission, kandeka hanyinyani kakatwa kao Mifilifili na teezwi ka Lizazi la 1 Lungu yona (1st April) u fe papali kaufela nib a bapali ba yona. [4]

[20]

KAPA

6 Bashemi ba hae ba zwela pili kumutaluseza za bupilo. Zen'wi kuzona neli ta kona kumuloba mukokoto kambe ne li mwana ya na utwa likelezo. Bomalumahe ne ba nani mwana mushimani wa libizo la Mundia ya na swanela kunyala.

- (a) Mundia u tomezwi lionda kukalibe Namatama, fakakutala mwamibamba ye mibeli ze ne tomilwe. [2]
- (b) Kazibo yahao u taluse kuli kanti malobalo a yemela sikaman'i? Kakuya kasizo saluna. U fe ka mibamba ye mibeli. [2]
- (c) U fe fapano ye mwahala manyalo a kacenu ni a kale. Ñola kamibamba ye milalu. [3]
- (d) Mulao wa likolo latuto mwa Namibia ulin'i, kuticele yabatana ni muituti? [3]
- (e) Lazazi lasitindi lafita, Mifilifili ni balikani ba hae baitukisa, u toloke kabuswani kelezo ya bo ndate Lubasi kumwana bona Mifilifili u ñole mwamibamba ye milalu. [3]
- (f) Talusa sene sitisize lifu la Mifilifili, u ñole mwamibamba ye mine? [3]
- (g) Mifilifili na zibahala ka kuba lisholi le lituna kamibamba ye mine talusa bumaswe ba kuba lisholi/miselo ya busholi. [4]

[20]